

แนวความคิดและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดในการปฏิบัติต่อปัญหาชนกลุ่มน้อย

ความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากรภายในชาติ อันทำให้เกิดปัญหาชนกลุ่มน้อยนั้น นับเป็นปัญหาที่สำคัญในประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศที่เกิดใหม่ และเป็นสาเหตุแห่งความไม่เป็นเอกภาพภายในชาติ ซึ่งจะมีผลกระทบกระเทือนต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงมองเห็นบทบาทและความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหากลุ่มน้อย ทั้งนี้ เพราะการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ได้ล้มบรรณจะทำให้ประชากรมีความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือรู้สึกเป็นเจ้าของสังคมร่วมกัน แม้ว่าจะมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าภายในสังคมนั้น ๆ

ความอดุลีหะของประเทศต่าง ๆ ต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้ปรากฏออกมา ในรูปของนโยบายที่รัฐปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยนั้น นโยบายที่ใช้ปฏิบัติดังนี้มีได้หลาย ๆ รูปแบบ แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว อาจสรุปได้สามแนวทาง คือ¹

1. การใช้นโยบายแยกพวก (Segregation) นโยบายแบบนี้ เป็นการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลแตกต่างกันไป จะโดยทำตามกฎหมายหรือประเพณีก็ตาม อันเป็นการกระทำที่เกิดจากความลำเอียง นโยบายแบบนี้ แทบไม่มีใช้ในโลกแล้ว เพราะไม่สามารถแก้ปัญหของความแตกแยกของคนในประเทศที่มีประชาชนหลายเชื้อชาติได้อย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นระยะใกล้หรือระยะไกล ประเทศที่ยังคงใช้นโยบายเช่นนี้ เช่น ประเทศสหภาพพม่า ฟิลิปปินส์ ซึ่งได้ใช้นโยบายแยกพวกระหว่างคนผิวขาวกับคนพื้นเมืองผิวดำ อันทำให้ประเทศปราศจากความสงบสุขตลอดมา

¹ ศักดิ์ชัย พรหมไพจิตร, "แนวทางการสวัสดิการแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้", วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524 หน้า 14

2. การใช้นโยบายผลกลมกลืน (Assimilation) คือ แนวนโยบายที่ต้องการแก้ไขปัญหากลุ่มน้อย โดยการพยายามทำให้ชนกลุ่มน้อยผลกลมกลืนกับชนกลุ่มใหญ่ โดยผ่านกระบวนการสังคมประภิต (Socialization) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการทำให้ชนกลุ่มน้อยค่อย ๆ เปลี่ยนวิถีชีวิต วัฒนธรรมนิยมประเพณีของตนมาเหมือนกับชนกลุ่มใหญ่ ตัวอย่างเช่นนโยบายการผลกลมกลืนชาวจีนของประเทศไทย ซึ่งปรากฏว่าได้ผลดีมาก เป็นต้น

3. การใช้นโยบายอยู่ร่วมกันในพหุสภาวะ (Pluralism) คือการถือนโยบายรวมพวกหรือส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยที่มิได้มุ่งในการให้ชนกลุ่มน้อยละทิ้งเอกลักษณ์ของตน เพียงแต่คาดหวังให้มีความรักดีต่อประเทศเป็นส่วนรวม และรับเอาภาษา วัฒนธรรมนิยมวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่บ้าง เป็นนโยบายที่ยอมให้มีความแตกต่างได้บ้าง และยอมอยู่ร่วมกัน ความแตกต่างนั้น หรืออาจสรุปนโยบายนี้ได้ว่า เป็นนโยบายที่ยอมให้มีความแตกต่างของกลุ่มประชาชนในสังคมเอกภาพ กล่าวคือ ความแตกต่างนั้น ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกของประเทศชาติโดยส่วนรวมแต่อย่างใด

Beatrice Behrman ได้สรุปขบวนการของนโยบายรวมพวกไว้ 5 ประการ คือ²

1. การสร้างทัศนคติที่ดีต่อกัน
2. การช่วยปรับวิถีชีวิตให้ดีขึ้น
3. การให้โอกาสด้านการศึกษาอย่างเพียงพอ
4. สร้างหลักเกณฑ์เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
5. การจัดหาอาชีพที่เหมาะสมให้

2.2 แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมอิสลาม

ความหมายของวัฒนธรรมอิสลาม คำว่า วัฒนธรรมอิสลามในทางหลักภาษาแล้วเป็นคำสมาส ระหว่างคำว่าวัฒนธรรม กับ อิสลาม วัฒนธรรมนั้น หมายถึงสภาพอันเป็นความเจริญงอกงามในขณะที่คำว่าอิสลาม เป็นภาษาอาหรับมาจากคำว่า อิสละมะ ซึ่งมาจากรากศัพท์ว่า ชะลิมะ แปลว่า สันติ, การนอบน้อม, การยอมจำนนโดยสิ้นเชิงเพื่อความสันติ ดังนั้น เมื่อนำ

² ลีลิต ธีรเวคิน, ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2521), หน้า 13

ทั้งล่องคำมาล่ำลักัน ซึ่งหมายถึงล่ำพอันเป็นความเจริญอกงามซึ่งเกิดจากการนอบน้อมยอมตนต่ออัลลอฮ์พระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิง เพื่อความสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วัฒนธรรมอิสลาม หมายถึง การดำเนินชีวิตหรือรูปแบบของพฤติกรรม ตลอดจนสิ่งสร้างสรรต่าง ๆ ที่นำมาจากหรืออยู่ในขอบข่ายของคัมภีร์อัล-กุรอาน และสุนนะห ของท่านคำล่ำตามูฮำมัด³

ที่มาของวัฒนธรรมอิสลาม มีที่มาจาก 2 แหล่งใหญ่ ๆ คือ

1. สุนนะห ของท่านคำล่ำตามูฮำมัด สุนนะห หมายถึง บรรดาโอวาท วจนะจริยวัตร และคำชี้ขาดในปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ตลอดจนคำกล่าวและการปฏิบัติของล่าวกซึ่งท่านคำล่ำตาให้การรับรองหรือไม่คัดค้าน โดยนัยดังกล่าวนี้ สุนนะห จึงมีที่มาได้ 3 ประการ คือ

1.1 คำกล่าวของคำล่ำตามูฮำมัด เพื่อต้องการสั่งสอนหรือให้แนวทางแก่ล่าวก ซึ่งบางครั้งก็สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับท่านคำล่ำตา

1.2 คำกล่าวของท่านคำล่ำตา หลังจากที่เห็นหรือทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับล่าวก

1.3 จริยวัตรซึ่งท่านคำล่ำตาปฏิบัติซึ่งผู้ที่อยู่ใกล้เคียงได้พบเห็นและบอกต่อกันมา

2. พระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน เป็นคัมภีร์เล่มเดียวของคำล่ำนาอิสลามที่ได้รวบรวมคำสอนของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งได้ประทานผ่านทางคำล่ำตามูฮำมัด เนื้อหาของคัมภีร์อัล-กุรอาน แบ่งออกเป็นภาคได้ 30 ภาค 114 บท (ซูเราะห) และ 6,666 วรรค พระมหาคัมภีร์เล่มนี้ถือว่าเป็นคัมภีร์เล่มสุดท้ายที่พระเจ้าประทานแก่มนุษย์ชาติ ดังนั้น จึงเป็นคัมภีร์ที่สมบูรณ์ที่สุด ประกอบด้วยศิลปวิทยาการสาขาต่าง ๆ ครบถ้วน เช่น ประวัติศาสตร์ ศิลธรรม สังคม จริยธรรม การเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย ตลอดจนการดำเนินชีวิตในสังคมของมุสลิม⁴

³ เล่าวนีย์ ฉิตต์หมวด, วัฒนธรรมอิสลาม, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, 2524),

⁴ อิมรอน มะลูสม, คำล่ำนาอิสลามเบื้องต้น, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2524), หน้า 32

2.1 หลักพื้นฐานของอิสลาม หมายถึง ข้อปฏิบัติที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่าง มุฮัมมัดกับพระเจ้า ซึ่งมุสลิมทุกคนจะต้องยึดถือและปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยสุจริตใจ ประกอบด้วย หลักการ 2 ประการ คือ หลักศรัทธา และหลักปฏิบัติ

หลักศรัทธา ผู้เป็นมุสลิมจะต้องมีความเชื่อหรือศรัทธาในหลัก 6 ประการ คือ

1. ศรัทธาในเอกภาพของพระเจ้า ผู้เป็นเจ้า การศรัทธาดังกล่าวนี้ หมายถึงการเชื่อมั่น โดยบริสุทธิ์ใจต่อพระเจ้าอัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียว ดังนั้น มุสลิมจะต้องไม่ตั้งผู้ใดหรือวัตถุ สิ่งใดขึ้นเป็นภาคีต่อพระองค์ เช่น ห้ามการกราบไหว้บุคคลหรือเคารพรูปบูชาต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ การศรัทธายังมีความหมายรวมไปถึงการยอมรับคุณลักษณะของพระองค์ เช่น พระองค์ ทรงรู้ ทรงเห็น ทรงเมตตา ทรงได้ยินทุกสรรพสิ่งทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ตลอดจนจิตใจของ มุฮัมมัด และทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งมวลในโลก

2. ศรัทธาในเทวทูตของพระเจ้า เทวทูตในคำสอนอิสลาม เรียกว่า มลาอิกะฮ์ มีคุณลักษณะแตกต่างไปจากมนุษย์ เช่น ไม่มีตัวตน ไม่มีตม ไม่มีนอน ไม่มีเพศ และไม่กระทำสิ่งใด ตามอารมณืชอบ มลาอิกะฮ์ มีจำนวนมากมาย แต่ละองค์จะมีหน้าที่แตกต่างกัน เช่น ญิบรออิล ทำหน้าที่นำโอองการจากพระเจ้าเป็นเจ้ามาถ่ายทอดแก่ท่านคาลดาอุมมมัต หรืออิสรอิล ซึ่งทำหน้าที่ถอดวิญญาณมนุษย์ออกจากร่าง เป็นต้น ผู้ที่จะเป็นมุสลิมได้สมบูรณ์นั้น จะต้องศรัทธาว่า มลาอิกะฮ์มีจริง ซึ่งการศรัทธาดังนี้ จะทำให้เขาทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว เพราะแต่ละคน จะมีมลาอิกะฮ์คอยบันทึกการทำความดีและความชั่วอยู่ตลอดเวลา

3. ศรัทธาในบรรดาศัมภีร์ มุสลิมต้องยอมรับและเชื่อในบรรดาศัมภีร์ที่พระเจ้า ประทานผ่านทางคำสดาต่าง ๆ ดังนั้น จึงหมายความว่ารวมถึงคัมภีร์ต่าง ๆ ก่อนหน้าคัมภีร์อัล-กุรอานด้วย อันประกอบด้วย 3 คัมภีร์ คือ

- 1) คัมภีร์เตารอต (The old testament) ประทานให้แก่ นบีมูซา
- 2) คัมภีร์อินญิล (The new testament) ประทานให้แก่ นบีมะฮ์ดี
- 3) คัมภีร์อัลกุรอาน ประทานให้แก่ นบีมูฮัมมัด

แม้ว่าศักร์ทั้ง 3 จะเป็นศักร์ที่ประทานโดยองค์อัลลอฮ์ แต่เนื่องจากเวลาและสถานที่ได้เปลี่ยนแปลงไป บัญญัติในศักร์จึงมักถูกเปลี่ยนแปลงไป พระองค์จึงได้ประทานศักร์อัล-กุรอาน ซึ่งถือเป็นศักร์ภาคจบ หรือภาคสุดท้ายที่มีความสมบูรณ์ที่สุด ฉะนั้น การยึดถือศักร์อัล-กุรอานเพียงเล่มเดียว ก็เหมือนหนึ่งยึดถือศักร์ทุกเล่มเช่นกัน

4. ศักร์ธาต้อคำสั่งนทูต หรือบรรดาคำลดาต่าง ๆ คำลนทูต คือ บุคคลที่ได้รับเทวโองการจากพระเจ้าให้นำไปประกาศเผยแพร่งแก่มนุษย์ให้ปฏิบัติตาม ดังนั้น คำลนทูตที่มุสลิมจะต้องให้ความเคารพสิ่งไม่จำกัดแต่เพียงองค์พระมุฮัมมัดเท่านั้น แต่หมายรวมถึงคำลนทูตอื่น ๆ ก่อนพระมุฮัมมัดอีกด้วย เช่น อาดัม โนอา ฮีบรอฮีม โมเสส และพระเยซู มุสลิมจะต้องให้เกียรติยกย่องบรรดาคำลนทูตต่าง ๆ นั้น โดยเท่าเทียมกัน ไม่ตั้งข้อแตกต่างระหว่างคำลนาและไม่เลือกถือคำลนาใดคำลนาหนึ่งโดยเฉพาะ

5. ศักร์ธาในวันพิพากษา มุสลิมจะต้องยอมรับว่าวันอวลาารของโลกมีจริง ซึ่งหมายความว่า โลกนี้ (โลกดุนยา) เป็นโลกแห่งการทดลอง ไม่สร้างจะต้องมีวันแตกสลาย ซึ่งวันนั้นเรียกว่า วันกียะมะฮ์หรือวันแห่งการพิพากษา กล่าวคือ เป็นวันที่ทุกชีวิตจะบังเกิดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อถูกชำระคดีที่ได้กระทำในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ ผู้ที่ทำความดีก็จะได้รับตอบแทนให้ไปสู่สวรรค์ ในขณะที่ผู้ทำความชั่วก็ตกนรก การศักร์ธานี ทำให้มนุษย์กระทำแต่ความดี เพราะหากเขาทำความชั่วแล้วก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงโทษที่จะได้รับในวันพิพากษาได้เลย

6. ศักร์ธาต่อสิทธิของพระเจ้า เมื่อมุสลิมยอมรับในเอกภาพของพระเจ้าแล้ว ก็ต้องเชื่ออีกว่าพระองค์เป็นผู้ลิขิตบงการชีวิตของสัตว์โลก ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเป็นไปตามที่อัลลอฮ์วางไว้ทั้งสิ้น การศักร์ธาต่อสิทธิของพระเจ้าทำให้มุสลิมมอบความไว้วางใจแก่อัลลอฮ์ ยอมตนต่อพระองค์และฟังพาพระองค์ เพื่อขอให้ทรงประทานผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต

หลักปฏิบัติ (รูกันอิสลาม) ประกอบด้วยข้อปฏิบัติ 5 ประการ คือ

1. การปฏิญาณตนแสดงศักร์ธาในพระเจ้า คือ การกล่าวคำปฏิญาณตนต่ออัลลอฮ์ว่า "ข้าพเจ้าขอปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และแท้จริงมุฮัมมัดเป็นคำลนทูตของอัลลอฮ์"⁵ การปฏิญาณตนนี้ถือเป็นหัวใจของการเป็นมุสลิม ดังนั้น จึงไม่ใช่การปฏิญาณ

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35

แต่เพียงวาจาเท่านั้น หากแต่จะต้องออกมาจากการศรัทธาที่แท้จริง ซึ่งสิ่งที่จะใช้ตัดสินความศรัทธาดังกล่าวก็คือ การปฏิบัติตามโองการที่ได้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอาน และจริยวัตรของท่านคำสาต่าซึ่งทั้งสองประการก็คือ ที่มาของวัฒนธรรมอิสลามนั่นเอง

2. การทำละหมาด การละหมาดหรือนมาซ คือ การกราบไหว้หรือนมัสการพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ อันเป็นการแสดงความเคารพต่อพระเจ้าทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตามบทบัญญัติกำหนดให้มุสลิมที่บรรลุนิติภาวะแล้ว จะต้องทำการละหมาดเป็นประจำทุกวัน วันละ 5 เวลา คือ

- 1) เวลาอรุรุ่ง เรียกว่า การละหมาดซุบหฺ
- 2) เวลากลางวัน เรียกว่า การละหมาดตุลฺริล
- 3) เวลาเย็น เรียกว่า การละหมาดอะซฺร
- 4) เวลาพลบค่ำ เรียกว่า การละหมาดมกฺริบ
- 5) เวลากลางคืน เรียกว่า การละหมาดอิฮา

การทำละหมาดจึงเป็นการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับพระเจ้า เพราะจะเป็นเวลาที่มุสลิมอยู่ใกล้ชิดกับพระองค์มากที่สุด ดังนั้น ก่อนการทำละหมาดทุกครั้ง มุสลิมจะต้องรักษาความสะอาดทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะความสะอาดทางกายนั้น มุสลิมจะต้องอาบน้ำชำระร่างกาย เรียกว่าอาบน้ำละหมาดเสียก่อนทุกครั้ง เมื่ออาบน้ำละหมาดเสร็จก็จะทำละหมาดพร้อมกันทั้งชุมชน โดยคอยฟังการเชิญชวนโดยเจ้าหน้าที่ เรียกว่า บิลา การเชิญให้ทำละหมาดโดยพร้อมเพรียงกันเรียกว่า การอะซาน สถานที่ทำพิธีนั้น มุสลิมจะใช้สถานที่ใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ทำงานหรือที่บ้าน ยกเว้นแต่การทำละหมาดในวันศุกร์ และวันฮีดที่ต้องไปทำที่มัสยิดประจำชุมชน ในขณะที่ทำพิธีมุสลิมทุกชุมชนจะหันหน้าไปในทิศทางที่ตั้งของวิหารกาบา เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย การละหมาดเป็นบทบังคับสำหรับมุสลิมทั้งชายและหญิงที่บรรลุนิติภาวะ กล่าวคือ หากเป็นชายก็เริ่มเข้าสู่วัยหนุ่ม หรือหากเป็นหญิงนับตั้งแต่เริ่มมีรอบเดือนเป็นต้นมา

3. การถือศีลอด มาจากภาษาอาหรับว่า ฮัจ-เคอัม ซึ่งมีความหมายตามภาษาว่าการละ การงด การระงับยับยั้ง ส่วนความหมายในทางศาสนานั้น หมายถึง การอดกลืนจากการรับประทาน การดื่ม และการร่วมประเวณีด้วยความตั้งใจในเวลากลางวัน (ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ขึ้น จนถึงดวงอาทิตย์ตก) เป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งตามบทบัญญัติกำหนดให้มุสลิมจะต้องถือศีลอดในเดือนรอมฎอน (นับตามจันทร์คอดี)

สำหรับบุคคลที่จะต้องถือศีลอด บังคับสำหรับผู้ที่มีบรรลุนิติภาวะ ยกเว้นแต่บุคคลที่อยู่ในสภาพต่อไปนี้ในข้อ ยกเว้น คือ⁶

- 1) คนชรา
- 2) คนป่วยเรื้อรัง ที่แพทย์วินิจฉัยว่ารักษาไม่หายหรือสุขภาพไม่ปกติ หากถือศีลอดแล้วจะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพ

3) หญิงมีครรภ์และแม่ลูกอ่อนที่ต้องให้นมแก่ทารกหรือแม่นม

4) บุคคลที่ทำงานหนัก เช่น กรรมกรแบกหาม

5) บุคคลซึ่งอยู่ระหว่างการเดินทาง

6) หญิงขณะมีรอบเดือนและหลังคลอด

บุคคลเหล่านี้ เมื่อพ้นภาวะความจำเป็นแล้วต้องถือศีลอดชดเชย หรือไม่ก็ต้องบริจาคอาหารแก่คนยากจนในกรณีที่ไม่สามารถถือศีลอดได้โดยสิ้นเชิง

หลักการถือศีลอดเป็นการฝึกฝนทั้งทางร่างกายและจิตใจให้มีความหนักแน่นอดทนให้ทุกคนรู้จักกับความหิวโหย เพื่อจะได้เกิดความเห็นใจต่อคนยากจน และจะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้นการถือศีลอดจึงเป็นหลักการหนึ่งซึ่งสร้างความเลื่อมภาค ภราดรภาพ ทั้งเป็นการทดสอบความศรัทธา ความซื่อสัตย์ของมุสลิมที่มีต่อพระเจ้า

4. การบริจาคชะกาต หมายถึง การบริจาคตานตามคำสั่งบัญญัติ คำว่า ชะกาต (Zakat) เป็นภาษาอาหรับ แปลว่า การทำให้บริสุทธิ์ การทำให้หมดมลทิน และหมายถึง ความเจริญงอกงาม ชะกาต จึงหมายถึงการบังคับจ่ายทานจากผู้มีทรัพย์สินครบรอบปี เมื่อเกินจำนวนที่กำหนดไว้แก่คนที่มีสิทธิ์รับชะกาตตามอัตราที่กำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อครบรอบหนึ่งปีมุสลิมจะต้องทำการสำรวจทรัพย์สิน และผู้ที่มีมากเกินกำหนดจะต้องบริจาคชะกาตส่วนหนึ่ง

ชะกาตที่เก็บได้จะต้องนำมาใช้ในกิจการ 8 ประการ คือ⁷

- 1) ให้คนอนาถา

⁶ เล่าวนบี igitatหมวด เรื่องเดิม หน้า 118

⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 182

- 2) ให้คนขัดสน
- 3) ให้ผู้รวบรวมและจ่ายซากาต
- 4) ให้ผู้ที่ควรแก่การปลอบใจ
- 5) ใช้จ่ายซากาตเพื่อไถ่ทาสหรือเชลยให้เป็นอิสระ
- 6) ใช้จ่ายในการปลดเปลื้องหนี้สินของผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจาก

การประกอบสัมมาอาชีวะ

- 7) ใช้จ่ายในแนวทางของพระเจ้าเป็นเจ้า
- 8) ให้แก่ผู้เดินทาง

การบริจาคซากาตเป็นการฝึกตนให้ลดการโลภ อันเกิดจากการเก็บสะสมมากเกินไป ก้าวสูง และลดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยได้อย่างเด่นชัด

5. การประกอบพิธีฮัจญ์ มุสลิมที่มีความสามารถจะต้องเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะ อย่างน้อยหนึ่งครั้งในช่วงฮิรตหนึ่ง การปฏิบัติคำลั่นกัจนี บังคับแต่เพียงมุสลิมที่มีความสามารถ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่บรรลุนิติภาวะ เป็นอิสระ มีสติสัมปชัญญะ มีสุขภาพดี และเดินทางไปประกอบพิธีมีความปลอดภัย หากเป็นสตรีต้องมีผู้ปกครองติดตามไปด้วย

การประกอบพิธีฮัจญ์ จะทำได้ที่เมืองเมกกะแห่งเดียวเท่านั้น ดังนั้น ในเดือนฮัจญ์ฮัจญะห์ จะมีมุสลิมจากทุก ๆ ประเทศทั่วโลกเดินทางมาประกอบพิธี โดยใช้ฮิรตร่วมกันตลอดพิธี จึงเป็นการสร้างความเสมอภาคและภราดรภาพในโลกมุสลิมอย่างเด่นชัด

ข้อห้ามที่สำคัญสำหรับมุสลิม⁸

1. ห้ามตั้งภาคี (ฮิรกี) ต่อพระเจ้าเป็นเจ้าทั้งทางกาย วาจา และใจ มุสลิมจึงต้องปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ อยู่ในขอบเขต คือ
 - 1.1 ห้ามกราบบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นพ่อ แม่ จะกราบได้เฉพาะพระเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้น
 - 1.2 ห้ามทำนายเรื่องโชคชะตา และเรื่องไสยศาสตร์ทั้งหมด
 - 1.3 ห้ามการทำบุญสะเดาะเคราะห์หรือต่ออายุ

⁸ เรื่องเดียวกัน หน้า 417

1.4 ไม่เคารพบูชารูปถ่าย รูปปั้น เหยยญ หรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ เพื่อสักการะบูชา ฯลฯ

1.5 ห้ามทำเล่นห้และลงคาถาอาคมทั้งในฐานะผู้ปฏิบัติหรือรับการปฏิบัติ

1.6 ห้ามกราบไว้ทุกข์ธรรมเนียมชาติ

2. ห้ามข้าย-หญิงที่อยู่ใภวาระจะแต่งงานกันได้ มีความสัมพันธ์กันเกินขอบเขต ละ ยินยอมหรือไม่ก็ตาม รวมตลอดทั้งการเกี่ยวผู้หญิง

3. ห้ามบริโภค ขาย บริการอาหารและเครื่องดื่มที่ผิดค่านับญญติ

4. ห้ามในเรื่องของดอกเปี้ย ทั้งเป็นผู้รับและผู้ให้

5. ห้ามเสียงโยคการพนันทุกชนิด

6. ห้ามประกอบอาชีพที่ไม่สุจริตและผิดหลักค่านาม เช่น ผลิตและขายเหล้า

7. ห้ามใส่ผมของผู้อื่น

8. ห้ามคุมกำเนิดโดยไม่มีควมจำเป็นต่อสุขภาพของมารดา

9. ห้ามฆ่าตัวเองและลูกในท้อง

10. ห้ามฆ่าผู้อื่นและสัตว์โดยเจตนาอย่างไรเหตุผล

11. ห้ามแต่งกายโดยเปิดเผยสิ่งพิงสงวน หรือแต่งกายผิดเพศ ผู้ข้ายห้ามสวมใส่ ผ้าไหมและใช้ทองเป็นเครื่องประดับ ส่วนผู้หญิง เสื้อผ้าต้องไม่บางและต้องปกคลุมให้มิดชิด

12. เมื่อมุสลิมตายแล้ว ห้ามนำไปผ่าหรือรักษาสภาพไว้โดยไม่นำไปฝัง และห้ามนำไปเผาหรือไปร่วมพิธีเผาศพผู้อื่น

อาหารต้องห้ามสำหรับมุสลิม

1. สัตว์ที่ตายในอากาต่าง ๆ คือ ตายเอง ถูกรัดคอตาย ถูกตีจนตาย พสัดตกมาจากที่สูงตาย ชนกันตาย และถูกสัตว์ป่าจับมากิน

2. เลือด

3. ลูกร
4. สัตว์ที่ถูกฆ่าจากวัตถุประสงค์เพื่อบูชายารูปเคารพ
5. สัตว์ที่ถูกเขียดโดยไม่ได้ระบุนามของพระเจ้าอัลลอฮ์ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมนุษย์ฆ่าสัตว์โดยไร้จุดหมายที่เหมาะสม
6. สัตว์ที่มีเขี้ยวเล็บต่าง ๆ สัตว์เลื้อยคลาน
7. เครื่องดื่มที่ทำให้มึนเมาทุกชนิด

หลักพื้นฐานของคำสอนอิสลามทั้ง 2 ประการ มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมุสลิมเป็นเอกลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากประชากรกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของมุสลิมจึงมีลักษณะที่เกาะกลุ่ม โดยแยกออกจากประชากรกลุ่มอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกต่อการดำเนินชีวิตภายใต้วัฒนธรรมอิสลาม อย่างไรก็ตาม รายละเอียดทางกายภาพของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งชุมชน, รูปแบบการตั้งบ้านเรือน ฯลฯ จะได้รับอิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ดังนั้น หากพิจารณาการตั้งถิ่นฐานของมุสลิมทั่วโลก จะพบว่าประกอบด้วยส่วนที่คล้ายคลึง ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของคำสอน และส่วนที่แตกต่างซึ่งเกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ ดังเช่น การศึกษาของ Stanley D. Brumn and Jack F. Williams นักวิชาการทั้งสองได้ศึกษาระบบเมืองทั่วโลก และได้อธิบายรูปแบบเมืองอิสลาม โดยใช้ระบบเมืองในตะวันออกกลางเป็นตัวแทน ซึ่งจะเห็นอิทธิพลของคำสอนและสภาพภูมิศาสตร์ ต่อการกำหนดรูปแบบของเมืองอย่างชัดเจน ดังจะได้กล่าวต่อไป

2.3 รูปแบบเมืองอิสลาม (The Islamic City Model)⁹

แนวความคิดเกี่ยวกับเมืองอิสลาม ได้มีมาจากการศึกษาแบบของเมืองในภูมิภาคตะวันออกกลางของ Stanley D. Brumn and Jack F. Williams ซึ่งสรุปความได้ว่า ภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นภูมิภาคหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากคำสอนอิสลาม ซึ่งกำหนดรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมมากกว่า 13 ศตวรรษ คำสอนอิสลามได้ครอบงำรูปแบบการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านจารีตประเพณีและคำสอนของชาวมุสลิม ในยุคที่คำสอนอิสลามเฟื่องฟูนั้น ได้

⁹ Stanley D. Brumn and Jack F. Williams, Cities of The World, (New York : Harper & Row publishers, 1983) pp 284-287

มีการขยายเมืองให้มีลักษณะเป็นเมืองอิสลามอย่างแท้จริง ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20 แนวความคิดของรูปแบบเมืองดังนี้ ได้รับความเห็นชอบจากผู้ที่รอบรู้และเชี่ยวชาญ ทางด้านภาษา คำสั่ง และวัฒนธรรม โดยมีที่กันว่า คำสั่งอิสลามไม่เพียงแต่ครอบงำวิถีชีวิตของประชาชนเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมอันเกี่ยวกับเมืองอีกด้วย ดังนั้น ชุมชนเมืองที่ปรากฏนั้น คือการแสดงออกของอิทธิพลทางคำสั่ง หรืออาจสรุปได้ว่า โครงสร้างและลักษณะของเมือง เป็นผลสะท้อนมาจากคำสั่งอิสลามนั่นเอง โดยแนวความคิดนี้เมืองของมุสลิมจะไม่มีรูปแบบ(Formless) ทั้งนี้ เพราะกฎหมายอิสลามไม่ได้คำนึงสภาพความแตกต่างหรือลักษณะเฉพาะของนคร กล่าวคือ ประชากรทุกคนจะมีสิทธิเสมอภาคในทางกฎหมาย ดังนั้น จึงทำให้การปลูกสร้างบ้านเรือนเป็นไปตามใจของประชากรโดยไม่ได้คำนึงถึงการวางผังเมือง โดยเหตุนี้ จึงมีการพัฒนารูปแบบของตรอก ซอย ที่วกวน (Winding alleyways) และตรอกซอยตัน (Cul-de-sac) ปรากฏมากมาย

ในชุมชนเมืองอิสลามประชากรจะปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น โดยที่อยู่อาศัยแต่ละหลังจะเป็นสัดส่วน และจะต้องสร้างที่กำบังที่มิดชิดให้กับผู้หญิง ทางเข้าบ้านเป็นรูปตัวแอล (L shaped) ผนังบ้านที่หันออกสู่ตรอกซอยจะไม่มีหน้าต่าง ห้องรับแขกหรือลานบ้านจะแยกออกมาจากส่วนอื่น ๆ เพื่อที่จะได้ใช้รับรองแขกได้สะดวก ประชากรมุสลิมจะมีที่พักอาศัยรวมกลุ่มอยู่ใกล้เคียงกัน (ซึ่งมีรากฐานมาจากการรวมกลุ่มของชนชาติเดียวกัน, การรวมกลุ่มเพราะถือคำสั่งนาฎกายเดียวกัน) โดยมีหัวหน้ากลุ่ม 1 คน

ในชุมชนเมืองอิสลามแต่ละชุมชน โครงสร้างและสถาบันที่บริการชุมชน ประกอบด้วย ตลาดกลาง 1 แห่ง เรียกว่า บาร์ซาร์ หรือซุก (bazaar or sug), มัสยิด, สถานที่อาบน้ำสาธารณะ, กำแพงเมือง, บ่อม, โรงแรม และตลาดเล็ก ๆ อีกหลายแห่ง ในแต่ละเมืองจะมีสุเหร่าใหญ่ 1 แห่ง เรียกว่า Friday Mosque ซึ่งเป็นสถานที่ที่แสดงความเคารพต่อพระเจ้าที่สำคัญที่สุด

ตลาดกลางที่เรียกว่า บาร์ซาร์นี้ เป็นสัญลักษณ์เด่นอันหนึ่งของชุมชนมุสลิม ตลาดนี้จะประกอบไปด้วยร้านค้าเล็ก ๆ หรือแผงลอยอยู่ติดกัน และร้านเหล่านี้จะตั้งอยู่ในทางเข้าซอกหรือทางแยกที่เป็นรูปโค้งหรือรูปโคม อาชีพซื้อขายมุสลิมส่วนใหญ่คือช่างทำวัตถุทองแดง ช่างตีเหล็ก

พ่อค้าขายผ้า หรือไม้ก็เป็นพ่อค้าขายปลิกและช่างฝีมือ การค้าที่คู่กันมักจะถูกอยู่ใกล้กัน เช่น ร้านขายเครื่องหนังจะอยู่ใกล้กับร้านทำรองเท้า ซึ่งร้านทำรองเท้าจะใช้วัสดุดิบจากร้านขายเครื่องหนัง เอกลักษณ์การทำการค้าจะรวมตัวกันจัดตั้งสมาคมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาคมเหล่านี้ไม่เพียงแต่รับประกันคุณภาพของสินค้าและบริการจัดหาสินค้าที่ลูกค้าต้องการแล้ว แต่ยังเป็นการช่วยรัฐบาลในการเก็บภาษีอีกด้วย

สำหรับรูปแบบเมืองอิสลาม อาจจะมีปัญหาบางประการ โดยจะพบรูปแบบเมืองอิสลามได้ในเมืองที่ยังไม่ได้เป็นเมืองอุตสาหกรรม ในทำนองเดียวกัน เราอาจพบเมืองที่ยังไม่มีรูปแบบเมืองอิสลามในภูมิภาคตะวันออกกลางนี้ด้วยเหมือนกัน นอกจากนี้ ลักษณะบ้านเรือนที่ไม่มีหน้าต่าง และมีทางเข้าเป็นรูปตัวแอลมีอยู่ก่อนที่ชาวมุสลิมจะเข้ามาสร้างบ้านเรือนของตนเอง ที่อาบนำลาธารณะ, ป้อมปราการ, ประตูเมือง ซึ่งขึ้นอยู่กับการผลิตผลงานทางความคิดตามเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ชาติและทางคำสอนารวมกัน อาจพบได้ตามเมืองอื่น ๆ ที่อยู่นอกภูมิภาคนี้ และในช่วงก่อนที่ชาวมุสลิมจะเข้ามาตั้งรกราก ลูเฮอร์่า และโรงเรียนสอนศาสนาจะเป็นมุสลิม แต่สถานที่ตั้งและความสำคัญในสังคมเมืองจะแตกต่างจากวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมเพียงเล็กน้อย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า รูปแบบเมืองอิสลามจะไม่เป็นระเบียบตามหลักการวางผังเมือง นักสังเกตการณ์ชาวตะวันตก ได้นำรูปแบบนี้ไปเปรียบเทียบกับเมืองอุตสาหกรรมในทางตะวันตก จะได้ว่าไปแล้วรูปแบบเมืองอิสลามก่อนที่จะเป็นเมืองอุตสาหกรรม นับได้ว่าเป็นการสร้างเมืองที่ถูกตามหลักเหตุผลและหลักตรรกวิทยา ตัวอย่างเช่น ตามซอยแคบ ๆ จะมีร่มเงาให้แก่ผู้สัญจรไปมาที่จำเป็นจะต้องเดินทางอยู่ท่ามกลางอากาศที่ร้อนระอุ ทั้งยังเป็นตัวป้องกันลมและฝุ่น อีกทั้งยังไม่ทำให้ที่ว่างเสียไป ซึ่งที่ว่างนั้นยังใช้ปลูกสร้างบ้านหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ได้อีกด้วย

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. รายงานการวิจัยเรื่องประเพณีที่ช่วยส่งเสริม การผสมผสานทางสังคมระหว่าง ชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม¹⁰ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการผสมผสานทางสังคมระหว่างกลุ่มประชากรของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นคว้าประเพณีต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการสังสรรค์ทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม และเพื่อให้ทราบข้อแตกต่างในด้านประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งจะช่วยให้ชาวไทยทั้งสองกลุ่มเข้าใจและปฏิบัติต่อกันได้ถูกต้อง

¹⁰ ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ พิชย์คำ ราธิมมูลา และมานพ สิตตัญญา, ประเพณีที่ช่วย

ส่งเสริมการผสมผสานทางสังคมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม, (กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชน

อันจะเป็นผลให้ชาวไทยทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน วิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยขั้นสำรวจ (Exploratory Research) โดยใช้แบบสำรวจ (Survey Design) ซึ่งใช้วิธีสุ่มตัวอย่างจากชุมชนของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม 5 หมู่บ้าน เก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน (Key persons) ที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ

ผลการวิจัยพบว่า มีประเพณีบางอย่างที่เอื้ออำนวยต่อการผสมผสานทางสังคมระหว่างกลุ่มประชากร เช่น ประเพณีการสละสลี ประเพณีการเข้าลู่หนัด ประเพณีวันเมอลิต และประเพณีการบวชของชาวไทยพุทธ ซึ่งทำให้สามารถสรุปเป็นลัทธิฐานของแนวความคิดได้ว่า ประเพณีที่มีพิธีการทางสังคมมาก จะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้มีการผสมผสานทางสังคมมาก

2. รายงานการศึกษาเรื่องอิทธิพลของคำสอนอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิทยานิพนธ์ของ นายเกษม รัชสิโยภฤกษ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹¹ การศึกษานี้มีความมุ่งหมายที่ค้นคว้าเพื่อทราบถึงบทบาทและอิทธิพลของคำสอนอิสลาม ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวไทยมุสลิมที่มีต่อการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิธีการศึกษาเป็นการค้นคว้าทางเอกสารของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาทราบว่า คำสอนอิสลามมีหลักการพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความเชื่อต่อในพระเจ้าเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ดังนั้น ในการกำหนดรูปแบบการปกครองจึงต้องสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาค ท้ายที่สุดผู้วิจัยได้เสนอแนวความคิดในการจัดการปกครอง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทางราชการในอันที่จะประกอบการศึกษาการกำหนดนโยบายการปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อีกด้วย

3. รายงานการศึกษาเรื่องการผลิตมกมกลินชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้¹² วิทยานิพนธ์ของ สنجคราม ชื่นภิบาล คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของภูมิภาคจังหวัดชายแดนภาคใต้ พร้อมทั้งได้ศึกษาข้อมูลเอกสารของทางราชการในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเอกสารจากเอกสารทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เอกสารของสำนักงานก-

¹¹ เกษม รัชสิโยภฤกษ์, "อิทธิพลของคำสอนอิสลามต่อการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้", วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519

¹² สنجคราม ชื่นภิบาล, "การผลิตมกมกลินชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้", วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517 หน้า 4 - ๘

รัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ ผลการศึกษาพบว่า รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวตลอดมา โดยได้ดำเนินการทั้งในรูปของกฎหมาย พระราชบัญญัติ มติคณะรัฐมนตรี และโครงการของกระทรวงต่าง ๆ โดยหวังผลในขั้นสุดท้ายที่จะก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิม แต่การดำเนินงานไม่สามารบรรลุผลตามเป้าหมายได้ เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในที่สุดผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดัง ๆ โดยเน้นเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงและความเป็นเอกภาพของภูมิภาคจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. รายงานการวิจัยเรื่องทัศนคติของคนไทยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีต่อประเทศมาเลเซีย¹³ วิทยานิพนธ์ของ นายวินัย ทรัพย์วรณพัฒน์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่ต้องการตรวจสอบทัศนคติของคนไทยที่มีต่อประเทศมาเลเซีย โดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก ศึกษาเพื่อทดสอบความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศมาเลเซีย และได้เปรียบเทียบกับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทย ส่วนที่สองศึกษาทัศนคติที่ดีของคนไทยที่มีต่อมาเลเซีย โดยเปรียบเทียบกับทัศนคติที่มีต่อประเทศไทย การวิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คนไทยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยมากกว่าประเทศมาเลเซีย ในทางตรงข้าม ประชากรจะมีความคิดที่ให้ความนิยมต่อมาเลเซียมากกว่าไทย โดยเฉพาะประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเท่ากับสรุปได้ว่า ชาวไทยมุสลิมมีความรู้สึกผูกพันกับมาเลเซียมากกว่าไทย

จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องที่น่าเสนอ เห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาในสาขาทางรัฐศาสตร์แทบทั้งสิ้น ซึ่งจะเป็นการศึกษาต่อปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น การปกครอง การบริหาร สังคมวิทยา ฯลฯ ดังนั้น ในการศึกษาต่อไป จึงเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างจากที่กล่าวมา โดยมุ่งเน้นที่กระทำต่อพื้นที่อย่างเด่นชัด และมีวัตถุประสงค์ที่เสนอแนะการวางแผนทางกายภาพสำหรับชุมชนเมืองของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

¹³ วินัย ทรัพย์วรณพัฒน์, "ทัศนคติของคนไทยในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีต่อประเทศมาเลเซีย", วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522 หน้า ๙-๑